C/2023/862

8.12.2023

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »vandpolitik: Mellem ørkendannelse og securitisering — tiden er inde til blåt diplomati«

(initiativudtalelse)

(C/2023/862)

Ordfører: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Medordfører: **Milena ANGELOVA**

Plenarforsamlingens beslutning	24.1.2023
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2
	Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Eksterne Forbindelser
Vedtaget i sektionen	18.7.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	21.9.2023
Plenarforsamling nr.	581
Resultat af afstemningen	
(for/imod/hverken for eller imod)	223/1/4

1. **Konklusioner og anbefalinger**

1.1. I betragtning af vands tværgående karakter og det forhold, at vandknaphed er et globalt problem, er der behov for en fælles og omfattende tilgang på globalt plan. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) opfordrer derfor til en bred gennemførelse af nexustilgangen ([1]), og at man lader medlemsstaternes, virksomhedernes, civilsamfundsorganisationernes og lokalsamfundenes erfaringer og bedste praksis indgå fuldt ud i overvejelserne ved udviklingen og gennemførelsen af EU's blå diplomati.

1.2. På grund af den stigende globale vandknaphed ses vand som et strategisk sikkerhedsaktiv, hvilket giver de stater, der har kontrol over det, strategisk vigtige positioner. EU bør derfor satse mere på blåt diplomati og strømline dette område i sin udenrigspolitik og sine eksterne forbindelser, herunder naboskabs-, handels- og udviklingspolitikker. I World Economic Forum Global Risks Report udpeges vandknaphed som en af de trusler, der er mest sandsynlige og som har mest vidtrækkende konsekvenser. Ikke desto mindre kan vand også blive et instrument for fred og udvikling. Til det formål er der behov for en målrettet blå diplomatisk indsats.

1.3. Da klimaændringer har stor indvirkning på vandforholdene, er klimadiplomati og blåt diplomati tæt forbundet. EU støtter hovedsagelig op om den globale kamp mod klimaændringerne, men er nødt til at koncentrere sin indsats om samarbejde, når det drejer sig om at afbøde konsekvenserne af klimakrisen, inden for rammerne af EU's tilpasningsstrategi. Blåt diplomati er også uløseligt forbundet med EU's sundhedsdiplomati, da tilstrækkeligt gode, let tilgængelige og økonomisk overkommelige vand-, sanitets- og hygiejnetjenester — WASH — er en ufravigelig forudsætning for folkesundheden og den menneskelige udvikling.

1.4. Vand er ikke blot en handelsvare, men et offentligt gode af kritisk betydning for menneskers liv. EU bør arbejde for, at hele jordens befolkning har nem og uafbrudt adgang til vand til en overkommelig pris, og bør fremme en bæredygtig vand- og spildevandsforvaltning gennem samarbejde inden for infrastruktur, teknologi og ekspertise som led i økonomiske partnerskaber og udviklingssamarbejde. Global Gateway er et glimrende redskab i den henseende ([2]), også i betragtning af målene i den europæiske økonomiske sikkerhedsstrategi ([3]), herunder navnlig prioriteten om at indgå partnerskaber og yderligere styrke samarbejdet med lande verden over.

([1]) Indført ved Middelhavsunionens ramme for vandpolitiske foranstaltninger 2030.

([2]) Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om Global Gateway (initiativudtalelse) (JOIN(2021) 30 final) (EUT C 323 af 26.8.2022, s. 27).

([3]) JOIN(2023) 20 final, Bruxelles, den 20.6.2023.

1.5. Tildeling af de rette — offentlige og private — midler til forbedring af eksisterende faciliteter og eksisterende infrastruktur og opførelse af ny infrastruktur er en grundlæggende forudsætning for på internationalt plan at sikre hele verdens befolkning lige adgang til rent vand og sanitet. En forbedring af vandforvaltningen kræver investeringer i forskning, innovation og videndeling samt i udbredelsen af ny og avanceret teknologi, herunder digitale vandløsninger. Det er også nødvendigt at forbedre infrastrukturen med henblik på at bevare vandressourcer og forebygge oversvømmelser. Som de seneste konflikter har vist, bør der også lægges større vægt på internationale foranstaltninger til sikring af kritisk infrastruktursikkerhed, herunder cybersikkerhed og sikkerhed mod naturkatastrofer og fysiske angreb.

1.6. EU bør øge bevidstheden om vands afgørende rolle og betydningen af bedre at forstå den indbyrdes forbindelse mellem vandets forskellige roller og af de forskellige aktørers gensidige afhængighed. Der bør oprettes et europæisk vandcenter for at hjælpe både medlemsstater og andre lande, der har behov for det, i og uden for det europæiske naboskabsområde.

1.7. Det europæiske vandcenter bør sætte fokus på tilfælde, hvor samarbejdet mellem EU-medlemsstater, der deler floder og søer, fungerer eksemplarisk, og tilfælde, hvor det ligger under det ønskede niveau, og bør anbefale politiske værktøjer til at opnå de politiske mål i den blå pagt.

1.8. EU bør også styrke og fremme netværk for blåt diplomati under hensyntagen til, at blåt diplomati kræver samarbejde mellem forskellige aktører: regeringsrepræsentanter, vandmyndigheder og -agenturer, den akademiske verden og forskningsinstitutioner, den private sektor, arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationer.

1.9. EU bør udvikle særlige instrumenter til fremme af samarbejde og fælles vandforvaltningspolitikker i grænseoverskridende sø- og flodoplande inden for og uden for EU's grænser.

1.10. EU bør betragte beskyttelse af vådområder og biodiversitet som en væsentlig del af det blå diplomati, og EØSU opfordrer til at indarbejde disse spørgsmål i de strategiske prioriteter for det blå diplomati.

1.11. Bæredygtig forvaltning af grænseoverskridende floder, søer og vådområder i Sydøsteuropa bør prioriteres højt i betragtning af deres store betydning for beskyttelsen af den europæiske biodiversitet.

1.12. EØSU bakker op om, at det i lyset af den seneste internationale udvikling og klima- og vandkrisen bør være et af de vigtigste strategiske mål for det blå diplomati at opgradere FN's traktatramme vedrørende vandrelaterede spørgsmål.

1.13. Selv om det primære mål med blåt diplomati er at forebygge vandrelaterede spændinger og konflikter, er der et klart behov for, at EU samtidig bidrager til konfliktløsning. EU har ikke blot mulighed for at fungere som mægler mellem de stridende parter i en konflikt, men kan også spille en vigtig rolle i samarbejdet om postkonfliktgenopbygning.

1.14. EØSU anbefaler, at der træffes yderligere foranstaltninger for at forhindre, at vand anvendes som våben, sådan som det igen har været tilfældet i de seneste konflikter. Det alvorligste eksempel er Nova Kakhovka-krisen, hvis skadelige sociale, økonomiske og miljømæssige virkninger endnu ikke er blevet analyseret.

1.15. EØSU understreger behovet for, at EU aktivt udnytter sit potentiale til at skabe fred og sikre en bæredygtig udvikling og agere drivkraft for innovation og forandring i Middelhavsområdet og Mellemøsten og Nordafrika (MENA-regionen), hvor grænseoverskridende vandområder ofte er genstand for tvister, som forværrer klimaændringerne og ørkendannelsen yderligere. I den forbindelse bør Middelhavsunionen og dens vandekspertgruppes arbejde roses, og det anbefales at indgå et tættere samarbejde med disse aktører for at opnå en synergieffekt.

1.16. EØSU glæder sig over EU's frivillige tilsagn, der blev indgået på FN's vandkonference, og opfordrer EU til i endnu højere grad at anvende sine eksisterende politiske instrumenter til at finde effektive løsninger på lang sigt.

1.17. En makroregional strategi for Middelhavsområdet kan reelt fremme mere samhørighed i området på grundlag af principperne om en gradvis og frivillig tilgang, delt forvaltning på flere niveauer samt variabel geometri med imødekommelse af behov og hensyntagen til særlige regionale forhold. Som et supplement til de rammer, initiativer og programmer, der allerede findes på området, vil en overordnet makroregional strategi give mulighed for øget sammenhæng og integration mellem de allerede eksisterende foranstaltninger, samtidig med at der banes vej for komplementaritet, mere rationalitet i ressourceudnyttelsen og en effektiv samlet indsats for at finde et fælles grundlag for økonomisk, social og miljømæssig samhørighed og løsninger på udfordringer, man deler.

1.18. Det blå diplomati bør udvikle strategiske prioriteter i regioner, hvor vandstress og vandrelaterede konflikter forekommer, såsom Middelhavsområdet og MENA-regionen, hvor både EU-medlemsstater og lande uden for EU står over for hidtil usete udfordringer forbundet med vand. Det er afgørende, at der i den blå pagt indarbejdes en klar Middelhavsdimension og et vandrelateret fokus på MENA-regionen i betragtning af, hvor akut et problem vandstress er.

1.19. Inden for blåt diplomati bør der tillige være særligt fokus på situationen i Afrika syd for Sahara, navnlig i de grænseoverskridende flodoplande i naboregionerne Sahel, Afrikas Horn, Nil-, Niger- og Congo-områderne og i de grænseoverskridende søoplande i De Store Søers Område og Tchadsøen, og på at udvikle proaktive redskaber til forebyggelse af en vandkrise, der kan medføre stigende migrationsstrømme til Den Europæiske Union.

2. **Generelle bemærkninger**

2.1. Af alle naturressourcer er vand blevet den mest værdifulde. Global vandknaphed er en alvorlig udfordring for den fortsatte menneskelige udvikling og for opfyldelsen af flere af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling. Selv om tre fjerdedele af vores planet består af vand, er størstedelen af jordens rigelige vandressourcer ikke anvendelige, og kun 2,5 % er ferskvand, hvoraf mindre end 1 % er let tilgængelig. Dertil kommer en løbende reduktion af både kvaliteten og kvantiteten af ferskvandsområder.

2.2. EØSU har allerede fastslået, at vand ikke blot er en vare, men et offentligt gode af kritisk betydning for menneskers liv. Nem og økonomisk overkommelig adgang til vand, sanitet og hygiejne (WASH) for alle er afgørende for folkesundheden og den menneskelige udvikling. I 2010 anerkendte FN's Generalforsamling udtrykkeligt alle menneskers ret til vand og sanitet, og Menneskerettighedsrådets resolutioner (43/32), der blev godkendt i 2020, garanterer retten til adgang til vand under konflikter såsom tilfældet med konflikten mellem Palæstina og Israel. Imidlertid har omkring 2,2 mia. mennesker på verdensplan i øjeblikket ikke adgang til drikkevand og grundlæggende vandforsyningstjenester, og over halvdelen af verdens befolkning har stadig ikke adgang til sikker sanitet.

2.3. I øjeblikket er 30 % af verdens grundvand ved at være udtømt, og der er stigende bekymring over grundvandskvaliteten. Omkring 3,6 mia. mennesker har mindst en måned om året utilstrækkelig adgang til vand, og dette antal forventes frem mod 2050 at stige til mere end 5 mia. Frem mod 2050 forventes der ligeledes en 55 % stigning i efterspørgslen på vand, og omkring en tredjedel af verdens befolkning vil til den tid ikke have adgang til drikkevand af høj kvalitet.

2.4. Ifølge Det Europæiske Miljøagentur opstår der vandstress, når efterspørgslen på vand overstiger den disponible mængde i en bestemt periode, eller når dårlig kvalitet begrænser vandets anvendelsesmuligheder. I takt med at verdens befolkning fortsætter med at vokse, og knapheden på vand fortsætter, er det ikke svært at forudse vandrelaterede konflikter og geopolitisk ustabilitet rundt om i verden.

2.5. WASH-relaterede spørgsmål rummer også betydelige kønsrelaterede og sociale dimensioner. Uden sikkert forvaltede WASH-tjenester er kvinder, piger og børn mere sårbare over for misbrug, overfald og sygdom, hvilket påvirker deres evne til at studere, arbejde og leve et værdigt liv. Det er alment anerkendt, at kvinder og piger rammes uforholdsmæssigt hårdt af manglen på WASH-tjenester, men der tages sjældent hensyn til dem og deres behov ved udformningen og gennemførelsen af politiske tiltag, hvilket bidrager til den fortsatte marginalisering af dem.

2.6. WASH-tjenester bør være mere inklusive på globalt plan, herunder også mere tilgængelige for personer med handicap. Sociale og fysiske barrierer kan underminere sundheden og værdigheden hos personer med handicap, og manglen på passende faciliteter kan også få betydning for deres relationer, skoleindskrivning samt beskæftigelse. Dette gør sig også gældende for andre sårbare grupper.

2.7. Som en tværgående ressource er ferskvand også afgørende for en lang række økonomiske sektorer, herunder landbrug, industri, turisme, energi og transport. Vand bidrager således i væsentlig grad til at skabe velstand og arbejdspladser. De regioner, der er hårdest ramt af vandmangel, risikerer et fald i deres vækstrater på op til 6 % af BNP frem mod 2050.

2.8. Vandstress truer modstandsdygtigheden i visse dele af verden, øger uligheder og giver anledning til bekymring for fødevaresikkerheden. Vandstress og ørkendannelse fører ofte til »securitisering« af vandforsyningen. Ulige adgang til vand forårsager social ustabilitet og til lokale og internationale konflikter og spændinger som følge heraf. Endnu en gang ender de fattigste med at være dem, der bliver hårdest ramt af vandstress og ørkendannelse. Siden 2010 har der på verdensplan udspillet sig mere end 466 konflikter om vandkontrol, de fleste af dem i Afrika og Mellemøsten. Dette kan være en medvirkende faktor til krig og tiltagende migrationsbølger mod det globale nord, navnlig Den Europæiske Union.

2.9. Klimaændringerne øger også hyppigheden, intensiteten, omfanget og varigheden af tørke i mange dele af verden. Ifølge prognoserne vil tørke kunne påvirke mere end tre fjerdedele af verdens befolkning senest i 2050 ([4]). Ifølge forskellige FN-rapporter vil en kombination af vand- og klimarelaterede problemer og konflikter senest i 2050 tvinge ca. 1 mia. mennesker til at migrere. Navnlig i det globale syd er adgangen til vand stærkt begrænset. Dette vil føre til, at endnu flere mennesker fordrives, og til øget migration mod det globale nord. EØSU opfordrer derfor til, at man for at bremse denne udvikling bekæmper de grundlæggende årsager (herunder vandknaphed) i stedet for at gribe ind over for flygtningene.

2.10. Konflikter er ofte forbundet med omdirigering af vand til kunstvanding eller til industrien, håndtering af knaphed samt oversvømmelser, forurening eller skibssejlads. Vandstress forårsaget af ekstreme hændelser og stigende vandknaphed har imidlertid allerede ført til konflikter om adgang til og kontrol med vandressourcer i hele verden. Klimakrisen vil kun forværre denne situation. I mange tilfælde involverer konflikter eller tvister to eller flere lande, da grænseoverskridende vandområder udgør 60 % af verdens ferskvandsstrømme, og 153 lande har territorier inden for mindst ét grænseoverskridende flod- eller søopland. EØSU efterlyser derfor redskaber til håndtering af vandknaphed på globalt plan og forebyggelse af konflikter.

2.11. Navnlig i Mellemøsten anvender konfliktparter i stigende grad vand som våben. Et negativt eksempel herpå er den syriske borgerkrig. Den syriske regering har afskåret millioner af civile fra vand, ISIS har regelmæssigt tilbageholdt vand fra lokalsamfund under deres kontrol, og Tyrkiet er blevet anklaget for at standse driften af et vandværk i Alouk. I januar 2022 bombede Rusland et vandværk i Idlib ([5]).

2.12. Under den nylige russiske invasion af Ukraine kunne det desværre også konstateres, at tilbageholdelse eller forurening af vand er blevet brugt som krigsvåben ([6]). I byen Mariupol afskar de russiske væbnede styrker bevidst den ukrainske befolknings adgang til drikkevand, hvorved de under truslen om vandmangel tvang befolkningen til at overgive sig og fratog den muligheden for at få dækket helt basale behov. Med ødelæggelsen af Nova Kakhovka-dæmningen er hele krisen blevet yderligere forværret.

3. **Tiltag og politiske foranstaltninger inden for rammerne af det blå diplomati**

3.1. Vandknaphed og de dermed forbundne spændinger samt anvendelse af vand som våben udgør en stigende trussel mod den internationale fred og stabilitet. Ikke desto mindre kan vand også blive et instrument for fred og udvikling. Derfor er der brug for konkret handling inden for rammerne af blåt diplomati.

3.2. Blåt diplomati (også kendt som vanddiplomati eller hydrodiplomati) er blevet beskrevet som en »dynamisk, politisk orienteret proces, der har til formål at forebygge, afbøde og løse vandrelaterede spændinger i fælles vandområder ved på samme tid at gøre brug af diplomatiske værktøjer, vandrelateret knowhow og samarbejdsmekanismer på tværs af flere forskellige diplomatiske spor« ([7]).

([4]) https://www.un.org/en/observances/desertification-day.
([5]) https://syriaaccountability.org/too-little-water-too-much-war-wheat-shortages-in-syria/.
([6]) https://www.unicef.org/press-releases/14-million-people-without-running-water-across-war-affected-eastern-ukraine.
([7]) Keskinen et. al. 2021, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022169421007873.

3.3. Vandrelaterede udfordringer fremhæver betydningen af internationale forvaltningsstrukturer for forvaltning af vandressourcer og forebyggelse af vandrelaterede spændinger. Den nylige FN-vandkonference i 2023 ([8]) var en sjælden lejlighed til at mobilisere alle involverede parter og udveksle oplysninger om bedste praksis og allerede iværksatte foranstaltninger og om frivillige tilsagn til yderligere tiltag ([9]). EØSU finder det vigtigt at sikre et fortsat globalt samarbejde om dette emne og en korrekt gennemførelse af de hidtil fastsatte målsætninger og mål. Der bør også lægges særlig vægt på at udvikle regionale forvaltningsstrukturer med fokus på grænseoverskridende flod- og søoplande.

3.4. FN's konvention om beskyttelse og udnyttelse af grænseoverskridende vandløb og internationale søer (vandkonventionen) ([10]), der blev vedtaget i Helsinki i 1992, og FN's konvention af 1997 om ikkesejladsmæssig udnyttelse af internationale vandveje ([11]) er unikke internationale retlige instrumenter med det vigtige mål at sikre bæredygtig udnyttelse af grænseoverskridende vandressourcer gennem samarbejde. Der findes flere vigtige redskaber i form af andre internationale aftaler såsom protokollen om vand og sundhed ([12]) og den nyligt vedtagne FN-traktat om det åbne hav, der bør gennemføres fuldt ud og snarest muligt.

3.5. Parisaftalen om klimaændringer og 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling indeholder værdifulde retningslinjer for, hvordan et blåt diplomati kan udvikles på verdensplan. Navnlig verdensmål nr. 6 har fokus på rent vand og sanitet og omfatter bl.a. mål for grænseoverskridende vandforvaltning og internationalt samarbejde. I betragtning af det presserende behov for en rettidig gennemførelse af verdensmål nr. 6, dets målsætninger og mere generelt Parisaftalen, kan både Global Gateway og NDICI — et globalt Europa være konkrete og effektive instrumenter i denne henseende.

3.6. Forebyggelse af vandrelaterede problemer og spændinger bør betragtes som det vigtigste indsatsområde for et blåt diplomati. Med henblik herpå bør EU bidrage til en bæredygtig forvaltning af vandressourcerne på globalt plan. Vandforvaltning og den rolle, som integreret vandressourceforvaltning spiller, bør anerkendes som centrale processer for koordineret udvikling og bæredygtig forvaltning af vand, jord og relaterede ressourcer.

3.7. Det er også bydende nødvendigt at udvikle internationale politikker for at fremme en sparsom og effektiv vandanvendelse i alle sektorer af økonomien og samfundet, mindske forureningen af grundvand og overfladevand samt genoprette forurenet og forringet vand.

3.8. Hvad angår sammenhængen mellem klima og vand, er Den Meteorologiske Verdensorganisations arbejde af stor betydning og værdi, da den organiserer, fremmer og fremskynder vigtige regionale samarbejdsprojekter — f.eks. overvågning og dataforvaltning, håndtering af systemer til tidlig varsling og analyse af klimaændringer og deres indvirkning på vand, som alle er vigtige områder inden for det blå diplomati.

3.9. Der er også en sammenhæng mellem vandressourcer og beskyttelse af biodiversiteten. Vand er ganske vist afgørende for at bevare naturlige processer og opretholde velfungerende og sunde økosystemer, men sunde landarealer og -økosystemer giver samtidig en naturlig langsigtet mulighed for opbevaring af ferskvand. Forbedret forvaltning og genopretning af landsystemer og akvatiske systemer medfører bæredygtige vandforvaltningsløsninger, der kan implementeres hurtigt, til relativt lave omkostninger og med beskedne teknologiske krav.

3.10. Desuden er blåt diplomati uløseligt forbundet med EU's sundhedsdiplomati, da tilstrækkeligt gode vand-, sanitets- og hygiejnetjenester er en ufravigelig forudsætning for folkesundheden. Da vand er et offentligt gode, er det afgørende at sikre tilstrækkelig offentlig infrastruktur og tilstrækkelige faciliteter for at give alle nem adgang til rent og sikkert vand til en overkommelig pris. Der bør også lægges behørig vægt på korrekt spildevandsforvaltning.

3.11. EU bør arbejde for, at hele jordens befolkning har adgang til vand til en overkommelig pris, og fremme en bæredygtig vandforvaltning gennem samarbejde inden for infrastruktur, teknologi og ekspertise som led i økonomiske partnerskaber og udviklingssamarbejde. Global Gateway er et glimrende redskab i den henseende ([13]).

([8]) https://sdgs.un.org/conferences/water2023.
([9]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7443-2023-INIT/en/pdf.
([10]) https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-5&chapter=27&clang=_en.
([11]) https://unece.org/environment-policy/water/un-watercourses-convention.
([12]) https://unece.org/environment-policy/water/protocol-on-water-and-health/about-the-protocol/introduction.
([13]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_da.

3.12. Tildeling af de rette midler til forbedring af eksisterende faciliteter og infrastruktur og, hvor det er relevant, opførelse af nye, er en grundlæggende forudsætning for at sikre hele verdens befolkning lige adgang til rent vand. Der er behov for både offentlig og privat finansiering (herunder EU-midler og genopretnings- og resiliensfaciliteten samt finansiering fra EIB og EBRD) til langsigtede investeringer i vandforvaltning og -infrastruktur. Gennem EU's sydlige naboskab deltager Unionen i vandrelaterede tiltag, der bidrager til at mobilisere finansiering til vandforvaltning, vandeffektivitet, sanitet og genbrug af spildevand, forureningsbekæmpelse (navnlig plastforurening) og klimatilpasning.

3.13. Ved hjælp af ny teknologi kan der potentielt opnås betydelige resultater i vandsektoren. En forbedring af vandforvaltningen kræver forskning og innovation samt data- og videndeling, samtidig med at omstillingen til digitale vandløsninger fortsat skal understøttes. EU har forpligtet sig til at støtte vandforskning, herunder internationalt FoI-samarbejde såsom partnerskabet for forskning og innovation i Middelhavsområdet (PRIMA) (adgang til vand for landbruget), der i perioden 2018-2024 modtager 494 mio. EUR i støtte.

3.14. EU bør også øge bevidstheden om den afgørende rolle, som vand spiller for en økonomisk, socialt og miljømæssigt bæredygtig udvikling. Der er navnlig behov for en større forståelse af den indbyrdes forbindelse mellem vandets forskellige roller og af de forskellige aktørers gensidige afhængighed. Sammenhængen mellem vand, energi og fødevarer er et typisk eksempel på en sammenkobling, der bør evalueres i sin helhed. På den anden side kan EU hjælpe med at identificere vandrelaterede risici samt spændinger mellem forskellige aktører.

3.15. Ud over bevidstgørelse kan EU understøtte uddannelse og forbedre den tekniske og ledelsesmæssige kapacitet hos organisationer, der arbejder inden for vandsektoren og med vandforvaltning generelt. EU kunne også spille en mere aktiv rolle med hensyn til at styrke og fremme netværk for blåt diplomati, da det kræver samarbejde mellem forskellige aktører: regeringsrepræsentanter, vandmyndigheder og -agenturer, den akademiske verden og forskningsinstitutioner, den private sektor og civilsamfundsorganisationer, idet man også udnytter kvindelige aktørers potentiale.

3.16. Civilsamfundet spiller en central rolle, når det kommer til at presse på for at indføre nye instrumenter, programmer eller strategier vedrørende vandspørgsmål. Initiativer som »Right2Water«, det første europæiske borgerinitiativ, der kastede lys over vand som en menneskerettighed og et udenrigspolitisk redskab ([14]), beviser værdien af borgermobilisering. Den europæiske klimapagt skulle gerne blive et aktivt forum for udveksling af oplysninger, debat og handling i forbindelse med klimakrisen ved at inddrage borgere samt deres organisationer og virksomheder.

3.17. Hvad angår fremme af det blå diplomati i forbindelse med gennemførelsen af handelsaftaler indgået mellem EU og tredjeparter, udgør EØSU's interne rådgivende grupper værdifulde instanser, da de samler erhvervsorganisationer, fagforeninger og miljøorganisationer.

3.18. EØSU påpeger, at vand er et offentligt gode og derfor bør være tilgængeligt for alle til en overkommelig pris. Efterhånden som knapheden på vandressourcer stiger, anvendes der en handelsbaseret tilgang til vand. Selv om en sådan tilgang kan give visse fordele i omfordelingen af de knappe ressourcer, bør der — gennem handelsaftaler og forhandlinger og ud fra den betragtning, at vand er et offentligt gode og ikke blot en handelsvare, og om nødvendigt gennem vedtagelse af regler i samråd med de relevante interessenter — træffes foranstaltninger for at sikre, at alle regioner er selvforsynende.

3.19. Ud over de traditionelle internationale vandkonventioner og mål for bæredygtig udvikling findes der talrige bilaterale, regionale og globale organer, instrumenter og processer, hvor EU kan bidrage til vanddiplomati.

3.20. Grænseoverskridende floder i Europa giver anledning til en række spørgsmål vedrørende vandforurening og vanddeling, som bør løses. Som Donaukommissionen, Centralkommissionen for Sejlads på Rhinen (CCNR), Den Internationale Kommission for Sava-flodoplandet og Moselkommissionen har vist, er der en lang række europæiske flodrelaterede erfaringer, som kan bruges i EU's aktiviteter inden for blåt diplomati.

([14]) https://right2water.eu/.

3.21. Med henblik på den europæiske erfaring med vand og sanitet bør der — som led i EU's aktive indsats inden for blåt diplomati — oprettes et europæisk vandcenter, der rapporterer direkte til GD ENV og EU-Udenrigstjenesten, og som skal hjælpe både medlemsstater og andre lande i og uden for det europæiske naboskabsområde med at håndtere vandrelaterede spørgsmål.

3.22. Udveksling af oplysninger om medlemsstaternes praksis og erfaringer inden for blåt diplomati er en vigtig måde for EU at styrke sin indflydelse på. Finland har f.eks. iværksat et projekt om »Vandsamarbejde og fred — Finlands vandvej [15]«, som har til formål at intensivere det finske vanddiplomatiske samarbejde internationalt, styrke internationale grænseoverskridende aftaler og gennemførelsen af disse, identificere og opfylde behovene for uddannelse og kompetenceopbygning inden for vanddiplomati og uddybe samarbejdet mellem eksperter inden for udenrigs- og sikkerhedspolitik, fredsmægling og vandsektoren.

4. **Middelhavsområdet, Mellemøsten og Nordafrika**

4.1. Middelhavsområdet opvarmes 20 % hurtigere end det globale gennemsnit og oplever allerede store udfordringer forbundet med vandstress. Der er omfattende dokumentation for, at klimaændringerne vil påvirke Middelhavet på flere forskellige måder. Fiskeindustrien og biodiversiteten vil blive udfordret af invasive arter, regionen vil blive tørrere og varmere, og intensiteten af ekstreme hændelser og tørke vil stige. EU's medlemsstater i Middelhavsområdet trues i stigende grad af ørkendannelse, som primært rammer kyst- og øområder.

4.2. Trods betydelige subregionale forskelle står hele MENA-regionen over for de samme udfordringer. Drivkræfterne bag vandrelaterede risici i disse lande er bl.a. en stigende befolkning og stigende efterspørgsel efter vand samt klimaændringer og forældede vandforvaltningssystemer. Desuden gør dårlig regeringsførelse, korruption og tilbagevendende konflikter det næsten umuligt at gennemføre modforanstaltninger.

4.3. Store dele af Afrika syd for Sahara oplever betydelige vandstressrelaterede udfordringer. Hvis der ikke træffes internationale tiltag, vil det sandsynligvis føre til migrationsbølger samt interne og internationale konflikter.

4.4. Da mange industrier, herunder landbrug og energi, har brug for vand til deres produktion, kan vandknaphed true hele økonomiske sektorer, der yder et væsentligt bidrag til BNP i Middelhavsområdet og MENA-landene. EØSU understreger, at disse industrier i videst muligt omfang bør intensivere deres bestræbelser på at opnå øget vandeffektivitet og højere genanvendelsesgrad.

4.5. Ukontrolleret vækst i turismen kan have betydelig indvirkning på vandstress i hele Middelhavsområdet. Antallet af indkommende globale rejsende forventes fortsat at vokse i de kommende år, hvilket vil føre til et højt menneskeskabt pres, som sammen med større ændringer i arealanvendelsen vil have direkte indvirkning på vand- og jordforbruget samt forringelsen af økosystemtjenesterne.

4.6. Mens lande som Malta, Israel og Spanien er blevet førende inden for vandforvaltning og vandeffektivitetspolitikker, er det regionale samarbejde på området stadig utilstrækkeligt. Middelhavsstrategien for bæredygtig udvikling udgør imidlertid en integrerende politisk ramme for, at alle interessenter i Middelhavsområdet kan omsætte 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling på regionalt, subregionalt, nationalt og lokalt plan. Dertil er Middelhavsunionen og dens vandekspertgruppe (WEG) også en værdifuld platform for informationsudveksling og fremme af fælles mål og erfaringer blandt lande såsom Jordan, Marokko og Palæstina vedrørende vandmangel, herunder eksempelvis opbygning af modstandsdygtighedsforanstaltninger med henblik på tilpasning til chok som følge af klimaændringer.

4.7. Da Middelhavsområdet og MENA-regionens grænseoverskridende vandområder ofte har ført til tvister, hvilket yderligere har forværret problemer forårsaget af klimaændringer og ørkendannelse, har EU potentiale til på internationalt og regionalt plan at fremstå som drivkraft for forandring og til at bruge sine eksisterende EU-politiske instrumenter til at finde effektive løsninger på lang sigt. Inden for rammerne af NDICI — et globalt Europa er der givet tilsagn om mere end 380 mio. EUR fra EU, der således bidrager til Global Gateways grænseoverskridende vandforvaltningsforanstaltninger i samarbejde med de berørte lande, vandområdeorganisationer og regionale organer.

[15] https://sdgs.un.org/partnerships/water-cooperation-and-peace-finnish-water-way-water-diplomacy-project.

4.8. Den Europæiske Union har som led i sit løbende partnerskab med De Forenede Nationers Miljøprogram (UNEP) om klima- og miljøsikring forpligtet sig til at fremme sammenhængen mellem vand og sikkerhed i det grænseoverskridende samarbejde om vandforvaltning. FN's konvention om vandløb fra 1997 og vandkonventionen fra 1992 kunne begge være nyttige retningslinjer for grænseoverskridende samarbejde.

4.9. De grænseoverskridende flodoplande i Nildeltaet, Jordan, Orontes, Tigris-Eufrat og Evros/Maritsa har tiltrukket sig global opmærksomhed på grund af tvister om tildeling af vand til drikkevand, kunstvanding og elproduktion. Disse tvister har skabt udfordringer for den regionale fred og stabilitet.

4.10. Grænseoverskridende søbassiner såsom Det Døde Hav, Ohrid, Prespa og Scutari har også tiltrukket sig stor opmærksomhed på grund af deres tiltag for at beskytte biodiversiteten og modvirke faren for forringelse som følge af ikkebæredygtigt landbrug, ulovligt fiskeri og udvikling af turisme.

4.11. Middelhavsområdet og MENA-regionerne huser nogle af verdens vigtigste vådområder, hvis beskyttelse fortjener særlig opmærksomhed for så vidt angår biodiversitet, ulovligt fiskeri og vandressourcer.

4.12. Samarbejdet mellem EU-medlemsstater med fælles floder, såsom Portugal og Spanien, Grækenland og Bulgarien, ligger under det ønskede niveau.

4.13. Samarbejdet mellem EU's medlemsstater og EU-kandidatlande med fælles floder (f.eks. Grækenland og Albanien samt Grækenland og Nordmakedonien, Kroatien og Bosnien-Hercegovina), lader meget tilbage at ønske. Samtidig er der to eksempler på god praksis, som fortjener anerkendelse: 1) Samarbejdet mellem de lande, der deler det dinariske karstgrundvandsmagasinsystem (Albanien, Bosnien-Hercegovina, Kroatien og Montenegro), som gør det muligt at udvikle bedre nationale og regionale forvaltningstilgange til denne unikke ferskvandsressource for at tage hånd om den tilknyttede beskyttelse af økosystemer og forbedre vandkvaliteten (UNESO IHP 2016). Ved at bevare udledningen af grundvand til havet bevares værdifulde økosystemer, når land- og havmiljøet krydser hinanden: 2) Rammeaftalen fra 2002 om Sava-flodoplandet, som er den første multilaterale ramme, der er blevet vedtaget af landene i det tidligere Jugoslavien efter krigen, viser, hvordan regionalt samarbejde om vand både kan være drivkraft for og kan konsolidere den fredsopbyggende indsats.

4.14. Udvalget ser meget positivt på Middelhavsunionens ramme for vandpolitiske foranstaltninger 2030 og dens fire taskforcer Water-Energy-Food-Ecosystems (WEFE) Nexus, Water-Employment-Migration (WEM) Nexus, Water, Hygiene and sanitation (WASH) og Water and Climate Change Actions (WCCA), der er udviklet i fællesskab med forskellige civilsamfundsaktører, herunder Global Water Partnership — Mediterranean og the Inter-Islamic Network on Water Resources Development and Management (INWRDAM), der samler stater fra både den nordlige og sydlige del af Middelhavsområdet (Italien-Tyrkiet, Grækenland, Libanon, Malta-Egypten) og således fungerer som eksempler på god praksis, både på regionalt plan og på verdensplan.

Bruxelles, den 21. september 2023.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg